

ČAKAVSKO I ŠTOKAVSKO U GOVORU JEZERA I TISNOGA NA OTOKU MURTERU

Batinović, Lucija

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:834555>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Završni rad

**ČAKAVSKO I ŠTOKAVSKO U GOVORU JEZERA I TISNOGA NA
OTOKU MURTERU**

Lucija Batinović

Split, 2021.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Završni rad

**ČAKAVSKO I ŠTOKAVSKO U GOVORU JEZERA I TISNOGA NA
OTOKU MURTERU**

Lucija Batinović

Kolegij: Dijalektologija

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Marijana Tomelić Ćurlin

Split, 2021.

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
2. METODOLOGIJA RADA	2
3. TISNO I JEZERA NA OTOKU MURTERU.....	2
4. FONOLOŠKE POSEBNOSTI GOVORA TISNOGA I JEZERA	6
4.1. Vokalizam.....	6
4.2. Konsonantizam	7
4.3. Prozodijski sustav obaju govora	10
5. MORFOLOŠKE POSEBNOSTI GOVORA TISNOGA I JEZERA.....	11
6. LEKSIČKE POSEBNOSTI GOVORA	15
6.1. Leksik Tisnoga	15
6.2. Leksik Jezera	15
7. ŠTOKAVSKO U GOVORU TISNOGA I JEZERA	16
8. ZAKLJUČAK	18
9. LITERATURA	20
10. PRILOZI.....	21
10.1. Ogledi govora.....	21
10.2. Slike	22

1. UVOD

Otok Murter nalazi se u sjeverozapadnom dijelu šibenskog otočja te svojim položajem, ali i govornim karakteristikama spada u južnočakavsko ikavski dijalekt. Sveukupno obuhvaća četiri naselja: istoimeni Murter, Betinu, Jezera i Tisno. U ovom radu više će biti riječi o potonja dva mjesta. Otok Murter općenito nije veliko mjesto i ne broji previše stanovnika, što se može vidjeti i pogleda li se dublje u samo Tisno i Jezera. Tragovi prvih stanovnika na otoku sežu još u 11. stoljeće prije Krista. Arheološki nalazi u starohrvatskim grobovima, na današnjem groblju Gospe od Gradine u Murteru, dokaz su da su se prvi Hrvati doselili na otok Murter u 8. stoljeću. Hrvati su otoku dali hrvatsko ime Srimač, koji se prvi put spominje 1285. godine u obliku Srimaz (Juraga, 2010: 6). Do današnjeg dana na otoku su se dogodile mnoge promjene, različito stanovništvo je dolazilo i odlazilo te se tako, s promjenom stanovništva, mijenjao i sam govor otočana. Unatoč tome, većina karakteristika mjesnih govora sačuvana je i dan danas.

Hrvatski jezik karakterizira tronarječnost, odnosno hrvatski jezik razlikuje čakavsko, štokavsko i kajkavsko narječje. Iako Tisno i Jezera pripadaju čakavskom narječju, u ovom radu pokušat će se prikazati i neke posebnosti štokavskog narječja koje su prisutne u tim govorima. U analizi govora u obzir su uzete fonološke, morfološke i leksičke posebnosti obaju govora te su iste detaljnije razrađene uz pomoć transkribiranih govora snimljenih na terenu.

Dakle, cilj je ovoga rada napraviti usporednu analizu govora Tisnoga i Jezera, uz prikaz čakavskih, ali i štokavskih jezičnih posebnosti govora.

2. METODOLOGIJA RADA

Za potrebe rada u kojem je provedena analiza govora Tisnoga i Jezera, odabrano je šest ispitanika,¹ dvoje iz Jezera, četiri iz Tisnoga. Svi stanovnici proveli su cijeli ili gotovo cijeli svoj život u spomenutim mjestima. Stanovnici Tisnoga i Jezera ispitani su metodom intervjua, odnosno korišteni su razni upitnici – iz fonologije (za porijeklo samoglasnika i refleks jata), ali snimljen je i slobodni govor nekih ispitanika u kojem su oni pričali o raznim temama po vlastitom odabiru. Sve snimke snimljene su mobilnim uređajem od studenog 2020. do travnja 2021. godine. U radu je iznesena usporedna analiza govora Tisnoga i Jezera koji su izvorno čakavski, a na kraju su izdvojene jezične posebnosti štokavskog narječja zamijećene u govoru ovih dvaju mjesta.

3. TISNO I JEZERA NA OTOKU MURTERU

Tisno i Jezera pripadaju Općini Tisno koju zanimljivom čini to što je jednim dijelom na kopnu, a jednim na otoku. Stanovnici Tisnoga i Jezera većinom su tradicionalni ljudi. Najčešće se bave ribarstvom i turizmom, čemu pridonosi more u neposrednoj im blizini. Uz to se bave i poljoprivredom. Prema zadnjim podacima Tisno broji oko 1273 stanovnika, a Jezera nešto manje – 857.² Ova dva mjesta relativno su vrlo blizu jedan drugome. Naime, u Tisnome se nalazi plaža svetog Andrije na čijem je kopnenom dijelu napravljena šetnica koja vodi do Jezera.

Možda se najdetaljnije dosadašnje istraživanje ovih govora može prepisati Edi Juragi. On 2010. godine objavljuje *Rječnik govora otoka Murtera* u kojem iznosi posebnosti svih četiriju mjesta otoka Murtera. Osim Jurage, u istraživanju ovih dvaju mjesta sudjelovao je i Josip Lisac (2009). Juraga (2010) navodi kako su, kao i mnogi drugi govori toga narječja, i ovi izgubili neke svoje čakavske osobine pod utjecajem štokavskog narječja, no to ne znači da se njihov govor u potpunosti prilagodio štokavštini. Neki oblici i naglasci zadržani su do danas dok su neki izgubljeni. *Zač* je tako potpuno izgubljeno, a umjesto zamjenice *čà* upotrebljava se *štà*. Za

¹ U Tisnome su ispitani M. P. (djevojačko prezime S., rođena 1972. godine u Šibeniku), D. T. (rođen 1955. godine u Šibeniku), J. Ž. C (rođena 1983. godine u Splitu) i M. Č. (rođena 1939. godine u Šibeniku). U Jezerima su ispitani C. P. (rođena 1938. godine u Šibeniku) i D. T. (djevojačko prezime L., rođena 1959. godine u Šibeniku). Sve su snimke poslužile za jezičnu analizu, a svi su ispitanici dali svoj pristanak za daljnju uporabu snimaka.

² Službena stranica Općine Tisno: <http://www.tisno.hr/stranice/opcina-tisno/60.html> (pregledano 5. 8. 2021.).

oblik *čà* u genitivu množine se i dalje čuje *čèsa* iako u zadnje vrijeme sve više prevladava oblik *čèga* (Juraga, 2010: 18). Nastavci u dativu, lokativu i instrumentalu množine izjednačeni su (*ženàman, tovrìman*). S druge strane, sačuvan je nulti nastavak u genitivu množine kod imenica ženskog roga (*glãv, rùk*). Također je sačuvan i nastavak *-ov* u genitivu množine kod imenica muškog i srednjeg roda (*postòlov, sèlov*). U Murterskoj čakavštini česti su oblici sa *-šć* umjesto *-št* (*gùšćer, klišća, šćipati* umjesto *gušter, klišta, štipati*) (Juraga, 2010: 18). Analiza provedena u ovom radu ne podudara se u potpunosti s onim što Juraga navodi u svojoj knjizi, to jest sve navedeno u njegovoj knjizi nije potvrđeno u ovom istraživanju. Naime, u provedenim analizama oblik *čèsa* nije zabilježen nijednom, kao ni nastavak *-ov* u genitivu množine kod imenica muškog i srednjeg roda. Također, uočeno je da prevladavaju oblici sa *-št*, a ne *-šć*.³

Prve tragove Hrvata na području Jezera imamo još iz 8. stoljeća, iako prvi tragovi života uopće u blizini današnjih Jezera sežu u 11. stoljeće prije Krista. Na poluotoku Murtarič otkriveni su tragovi ilirske naseobine, a u njezinoj blizini su bile kamene nekropole. Nekropola je također i kamena gomila iznad uvale Murtar nalik krnjem stošcu do čijeg vrha vodi spiralna staza. Mještani je nazivaju Pudarica po poljarima, to jest pudarima, koji su s nje bdjeli nad usjevima, vinogradima i maslinicima (Juraga, 2010: 16). Svoje ime Jezera duguju dvjema velikim vodenim površinama koje su se tijekom kišnog razdoblja stvarale na nepropusnom tlu jugozapadnog dijela mjesta. Jedna od njih isušena je zbog malarije početkom 20. stoljeća, dok je druga, zvana Lokva, i danas puna vode za zimskih, kišnih dana. Ivo Furčić (1980: 48) piše da su Jezerani raspolagali s vrlo malo obradive zemlje na kojoj su gajili vinovu lozu i maslinu: „Od davnina su Jezerani bili okrenuti moru, pa je njihov plovni fond u XVIII st. bio veći od bilo kojeg drugog naselja na Murteru. Zato su Jezerani poznati kao vješti mornari, a ribarstvo je postalo najvažnija grana njihova gospodarstva. Pored toga, u prošlosti, bavili su se mnogi mještani vađenjem pijeska iz mora i vađenjem kamena za gradnju kuća” (Furčić, 1980: 48).

Tisno je najmlađe naselje na otoku Murteru, a nastalo je bježanjem kmetova iz Oštrice i Ivinja od Turaka. Furčić (1980: 264) navodi sljedeće: „Postanak Tisna vezan je uz pojavu i jačanje opasnosti od Turaka u drugoj polovini XV. i u XVI. stoljeću. Bjegunci sa susjednog kopna podigli su na obali otoka naselje koje se našlo na najkritičnijoj točki otoka Murtera na kojoj su Mlečani već 1475. god. podigli obrambeni objekt – kulu. Tisno je bilo u neprestanoj opasnosti od Turaka, a naročito za trajanje Ciparskog i Kandijškog rata”. Mjesto ime dobiva prema tjesnacu uz koji je smješten. Specifično je po tome jer cijeli otok Murter s kopnom povezuje most koji se nalazi upravo u Tisnome.

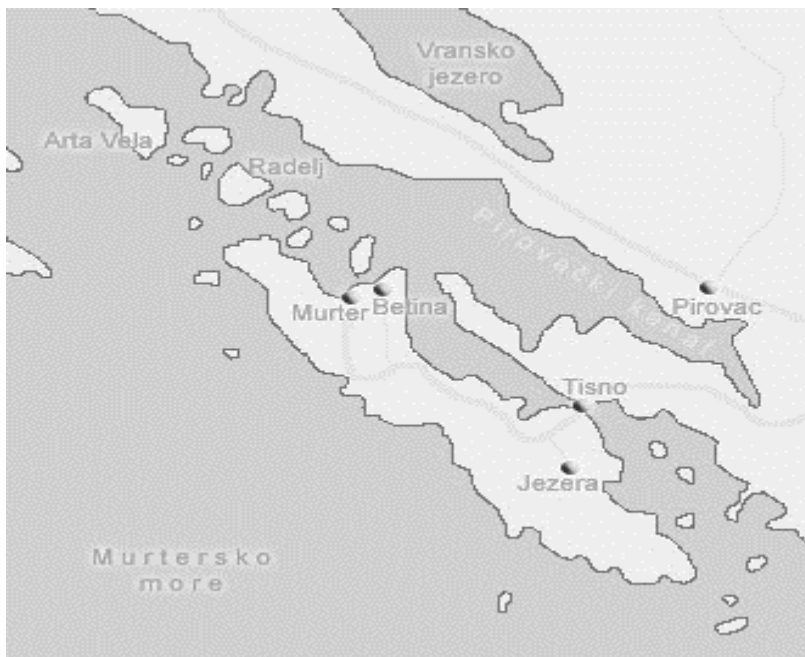
³ Više o tome bit će riječi u sljedećim poglavljima.

Kao što je rečeno, govor Tisnoga i Jezera pripada južnočakavskom ili ikavskočakavskom dijalektu. Južnočakavski dijalekt glavninom je zastupljen na otocima od Pašmana do Korčule, uključujući i zapadni Pelješac (Lovište, Trpanj, Orebić, Viganj, Kućište, Kuna, Pijavičino, Potomje) i jug otoka Paga (Dinjiška, Povljana, Vlašići). Tom dijalektu, dakle, pripadaju mjesta od Ždrelca do Tkona na Pašmanu, otok Vrgada, Betina, Murter, Tisno i Jezera, Prvić, Zlarin, Žirje i drugi otoci pred Šibenikom, Drvenik Mali i Drvenik Veliki, Grohote i druga mjesta na Šolti, bračka naselja Supetar, Postira, Pučišća, Milna, Dračevica i druga, mjesta od Hvara preko Brusja, Vrnisnika do Bogomolje na Hvaru, Vele Luke, Blata, Smokvice, Žrnova i drugih mjesta na Korčuli... Ikavski čakavski idiomi su i Klana i Studena sjeverno od Rijeke, zatim zona od Novigrada i Privlake kod Zadra do Cetine (Bibinje, Sukošan, Sv. Filip i Jakov, Biograd na Moru, Pakoštane, Vodice, Primošten, Rogoznica, Marina, Vinišće, Trogir, Kaštel Štafilić i druga kaštelanska mjesta, Solin, Mravince, Žrnovnica, Stobreč, Dugi Rat itd.). Čakavsko je i južno Gradišće (Stinjaki, Santelek, Žarnovica, Jezerjani, Prašćevo, Veliki Medveš, Žamar, Nova Gora, Pinkovac, Hrvatska Čenča, Zajčje Selo, Hrvatski Hašaš, Vardaš i Katalena) kojem se dodaje i tzv. Štoje u mjestima Milištrof, Sabara, Vincjet, Čajta, Čemba (Austrija) te u selima Narda, Čatar, Hrvatske Šice i Petrovo Selo u Madžarskoj (Lisac, 2009: 139).

Slika 1. Položaj Tisnoga i Jezera u odnosu na Murter i Betinu⁴

⁴ Preuzeto iz članka: Juran, Kristijan - *Puncta Ostrice – toponimski lik koji je zbunio i zavadio suvremenike* (2010). (pregledano 20. 8. 2021.).

Slika 2. Položaj Tisnoga i Jezera na otoku Murteru⁵

Slika 3. Most u Tisnome (otok – kopno)⁶

⁵ Preuzeto s internetske stranice: <https://aktivnitureizam.hr/destinacija/transferi/otok-murter> (pregledano 20. 8. 2021.).

⁶ Preuzeto s internetske stranice: <https://www.tz-tisno.hr/hr/istrazi/kulturna-bastina/tisnjanski-most/> (pregledano 20. 8. 2021.).

4. FONOLOŠKE POSEBNOSTI GOVORA TISNOGA I JEZERA

4.1. Vokalizam

Vokalski se sustav ovih dvaju govora sastoji od pet vokala /a/, /e/, /i/, /o/ i /u/ koji mogu biti dugi i kratki, naglašeni i nenaglašeni. Također, osim ovih vokala, u inventar je uključeno i /ɾ/.

Jedno od obilježja vokalizma ovih govora jest ikavski refleks jata. To se može vidjeti iz sljedećih primjera u:

- a) imenicama: *bičva, cvít, čovik, díd, kolíno, mīsec, neđiļa, pīsma, smīh, vrimèna, zvízda*
- b) glagolima: *doníti, ìsti, pīvati, umrīti, vīditi* (1. lice perfekta – *vīdla*)
- c) pridjevima: *bíl, cíli, líp, srītni, trízan*
- d) brojevima: *dví, dvīsta*.

Iako ikavski refleks prevladava, u primjeru *sěsti* 'sjesti' u oba govora može se vidjeti i ekavski refleks jata. Ekavski je refleks, u govoru Jezera, zabilježen i u primjeru *zènica*.⁷ Također, u oba se govora ponekad, iako rijetko, može čuti i ijekavski refleks jata koji je zabilježen u primjerima *kòrijen* i *vijénac*.

Starohrvatski je šva dao /a/:

(T): *dân, danàs, lâž*

(J): *dân, danàs, dàska, lâž, otàc*

Kod primjera **vðzeti > uzeti* u Tisnome će se čuti *uzěsti*, a u Jezerima *uzěti*. U provedenim analizama, kod ispitanika iz Jezera i Tisnoga zabilježen je i primjer *Uskŕs* od **vðzðmð*.

Prednji nazal **/ǣ/* dao je /e/ bez obzira na poziciju u kojoj se nalazi. Zabilježeni su sljedeći primjeri:

(J, T): *jetřva, jezìk, počěti, žédan*

(J): *ìme, jàhe, jètra, mēso, tèle*.

Odras praslavenskoga **/q/* uvijek je /u/, što se može vidjeti iz sljedećih primjera:

(J, T): *gòlub, grúb, múdrost, múž, subòta*

(T): *zúb*

(J): *zúba*.

Iz navedenoga se vidi zanimljiv primjer **zqbð > zub* u kojem je također došlo do realizacije **/q/ > /u/*, ali navedeni primjer Jezerani, za razliku od Tišnjana, izgovaraju kao *zúba*, a ne *zub*.

⁷ U govoru Tisnoga kod ove riječi zabilježen je ijekavski refleks jata – *zjènica*.

Odras praslavenskoga */j/ dao je /u/ u oba govora:

(J, T): *dùg, pùn, súnce, vúk.*

U govoru Tisnoga zabilježena je asimilacija vokala koja se može primijetiti u sljedećim primjerima:

(J, T): *kâ 'kao', zâva 'zaova'.*

U oba govora primjeri *krasti* i *rasti* glase *krèsti* i *rèsti*, znači *ra > re* dok u primjeru *vrábac* nema takve promjene. Također, riječ *toplo* gotovo se uvijek realizira kao *tèplo*.

U govoru Jezera često se skupina *-nu* realizira kao skupina *-ni*:

(J): *dìgniti, trèsniti.*

U govoru Tisnoga ista pojava nije zabilježena. Stoga se tu čuju primjeri:

(T): *dìgnuti, trèsnuti, ocijènuti, zasjènuti.*

4.2. Konsonantizam

Konsonantski se sustav govora Tisnoga i Jezera sastoji od 25 konsonanata od čega je 17 šumnika i 8 sonanata.

Tablica 1. Inventar konsonantskih jedinica u govoru Tisnoga i Jezera – šumnici

<i>p</i>	<i>b</i>	<i>f</i>	
<i>t</i>	<i>d</i>		
<i>c</i>		<i>s</i>	<i>z</i>
<i>ć</i>	<i>đ</i>		
<i>č</i>	<i>ž</i>	<i>š</i>	<i>ž</i>
<i>k</i>	<i>g</i>	<i>(x)</i>	

Tablica 2. Inventar konsonantskih jedinica u govoru Tisnoga i Jezera – sonanti

<i>v</i>			<i>m</i>
	<i>l</i>	<i>r</i>	<i>n</i>
<i>j</i>	<i>ļ</i>		<i>ń</i>

Fonem /x/ uglavnom se ne ostvaruje u obama govorima.⁸ To se može vidjeti u primjerima u kojima je došlo do njegove redukcije:

(J, T): *īladu, lād, ladòvina, obòtnica, òću*

(J): *òdma, smīj* 'smijeh'.

U Tisnome je zabilježen primjer u kojemu fonem /x/ prelazi u fonem /v/:

(T): *krùv*.

Primjeri u kojima se fonem /x/ čuva, sljedeći su: *oràxháča, ùxo, mùxa, xrâst*.

U oba se govora skupina hv- u primjeru *hvala* realizira kao /f/: *fála*.

Fonem /f/ prisutan je u svim primjerima:

(J, T): *famīlija, fēbra, frīško, šofēr*

(T): *fěšta, fjòk*.⁹

Iznimka je zabilježena u govoru Jezera u primjeru *trèvit* < *trèfit* 'susresti' u kojem /f/ > /v/.

U nekim riječima dolazi do redukcije fonema /v/: *sēkar, sekǎva, sǎbī* (T)/*sǎbī* (J) 'svǎbi' ili njegove zamjene fonemom /b/: *dibī* (J).¹⁰ U pojedinim primjerima dolazi do njegova gubljenja: *kvòca* 'kvočka'.

Osim posebnosti vezanih za fonem /v/, u govorima se javljaju još neke posebnosti vezane za druge foneme, npr. u Jezerima je zabilježeno i gubljenje fonema /ž/ u riječi *kažem – kâem*.

Prisutni su i adrijatizmi, odnosno prijelaz /m/ u /n/. Pojava se nalazi u:

a) imenicama:

(J, T): *áuton, bràton, vodōn*

(T): *bójōn, ditèton, glávōn, sestrōn, ženōn*

(J): *rībōn, ùdicōn*.

b) glagolima:

(T): *glèdān, govòrīn, xódān, mìslīn, pītān, plàčēn*

(J): *bojīn, jesān, kopān, nīsan, pīšen*.

c) pridjevima:

(T): *cǎnōn, cǎvènōn, līpōn, mládōn, plávōn, stārōn*

(J): *čùdnōn, līpōn, pogànōn, stārōn, žútōn*.

d) brojevima:

(J, T): *òsan, sèdan*.

e) zamjenicama:

⁸ U **Tablici 1**, fonem /x/ stavljen je u zagrade jer je njegovo mjesto u sustavu nestabilno.

⁹ Isti bi primjeri u Jezerima glasili: *fěšta* i *fjok*.

¹⁰ U Tisnome je u ovoj riječi fonem /v/ zadržan pa primjer glasi *divī*.

(T): *mènon, mojòn, nàšon, ñegòvon, ñézinon, tèbon, tvojòn, vàšon*

(J): *mojèñ, nàšen, tvojèñ, vàšen.*

U govoru Tisnoga zabilježen je primjer *čùmpris*¹¹ 'čempres' u kojem je /m/ zadržano u sredini riječi.

U govoru Tisnoga finalno se /l/ u nekim imeničkim riječima zadržalo: *ferâl, sôl, vól*, u nekima se vokaliziralo u /a/ i zatim stegnulo na isti vokal: *pakã, posã*; a u nekima je unutar vokalske skupine interpoliran fonem /j/: *anžêja* 'anđeo', *dèbeja* 'debeo', *pèpeja* 'pepeo', *vèseja* 'veseo'. U govoru Jezera finalno je /l/ prisutno u gotovo svim primjerima: *ãnzêl, pakãl, posãl, stôl, vól*. Iznimke su riječi *veseo* i *debeo* koje glase *vèseja* i *dèbeja*. U glagolskom pridjevu radnom muškoga roda u jednini u oba se govora finalno /l/ realizira kao /a/ (a moguća je i interpolacija /j/) i to najčešće kod glagola s infinitivnim nastavkom *-ti*: *čùja, govorìja, kùpija, mìslija, pústija, rádija, volìja, vrátija*.

Ispadanje slogova nije česta pojava u ovim govorima što se može vidjeti iz sljedećih primjera: *mřvica, spávala*. Ipak, u oba je govora zabilježen prilog *òklen* 'odakle'.

Osim gore u radu navedenih suglasničkih skupina, prisutne su još neke:

gh-: (J, T): *ghòj, ghízdo*; *cr-/cr-*: (T): *črívó, čřv, crřvèn* (J): *črívó, crřvèn, crřv*; *št*: (J, T): *štàla*, (T): *štèrika, štòrija, štèta, študèntica* (J): *štèlika* 'šterika'; *šp*: (J, T): *špìla, špòrak* (T): *špájza, špřdnja, špína*; *šk*: (J, T): *škafetín, škapulàti, škùre, škòla* (T): *škàre, škàrtoc, škapulàti* (J): *škàtula*.

Što se tiče refleksa praslavenskih skupina **stj* i **skj*, javljaju se primjeri sa skupinom *št*, ali i *šč*: *ògñište, púštati, křšten*, ali *ščãp* i *gùšćerica*. Skupina **zgj* daje *žd*: *mòždani*, a **zdj* daje *žž*: *zvižžati*. Skupina *zgaj* realizira se i kao *zj* i kao *žž*: *gròzje, gvòžže*.

Praslavensko **d'* nekad daje /ǰ/, a nekad /j/: *mlàži, žèž*, ali *tujĩ*. Praslavensko **dj* uvijek je *ž*: *ròžak, sùže*.

Fonem /ž/ prisutan je u riječima *žámija* i *žèmpër*, ali u nekim primjerima prelazi u /ž/: *žèp, svidòžba*.

Slabljenje je šumnika često u obama govorima:

(J, T): *présjednica, prèstava, klùko*; (T): *mãška*.

U nekim primjerima nije došlo do slabljenja:

(J, T): *bogátstvo, bòlèst, mást, mlãdòst, gòst, mòst, pèt, šèst*.

U ovim dvama govorima nema depalatalizacije, odnosno nije došlo do depalatalizacije fonema /l/ u /j/. Stoga se bilježe primjeri:

¹¹ Isti primjer nije zabilježen kod ispitanika iz Jezera, no ne može se sa sigurnošću tvrditi da ga neki govornici iz Jezera ne bi izgovorili tako.

(J, T): *lúbav, nedìla, pòle, ùle, veséle...*

4.3. Prozodijski sustav obaju govora

U prozodijskom sustavu ovih dvaju govora miješaju se stari čakavski i novoštokavski naglasci, točnije tri stara naglasaka – kratkosilazni, dugosilazni i akut te jedan novi naglasak – dugouzlazni. U Jezerima je vrlo često naglašavanje posljednjeg sloga u riječi: *nogà, selò, vodà, ženà*. Oksitoneza na zatvorenim slogovima prisutna je u oba govora (*čovik, danàs, lancunić, otàc, svidòk*). Također, u oba je govora prisutna zanaglasna duljina (*čŕnōn, čŕvènōn, plāvōn, stārōn*).

Kratkosilazni naglasak nalazi se u jednosložnim riječima (*bär, dä, köd, kŕš, lük, miš, sän, svi, štà, vŕh, zèt*), na početnom slogu dvosložnih i višesložnih riječi u otvorenim i zatvorenim slogovima (*bòzji, bùri, ìdrimo, ìmamo, ìsti – 'jesti', mrìža, mùka, nìti, pìvati, plìva, prìdnoć, sàmo, sika, šàka, tìkva, ùnjulo – 'jednostruko', vitar*), na središnjem slogu višesložnih riječi (*divica, gomila, konòba, prasica, telètina*) te, kao što je rečeno, na zadnjem slogu u riječi (*čovik, danàs, đrvà, otàc, svidòk*).

Dugosilazni naglasak nalazi se u jednosložnim riječima (*bôr, brîg, dân, grâd, já, kôn, snîg, srâm, zràk*), na početnom slogu dvosložnih i višesložnih riječi (*ârija, mēso, môre, sùnca, stârci*), na središnjem slogu višesložnih riječi (*lantâna, mladûnka 'rodilja'*) te na zadnjem slogu u riječi (*grdelîn 'češljugar', karitâd 'milostinja'*).

Akut se nalazi u jednosložnim riječima (*krâļ, sūd, žûļ*), na početnom slogu dvosložnih (*ãnde – 'anđeo', drâgi, lišće, ļuta mâli, pīšen, pītan, stâri*) i na središnjem slogu višesložnih riječi (*desėti, devėti, divòjka osūžen*). Na zadnjem slogu riječi akut dolazi u otvorenom (*karatē, kozē, nogē, pletē, pletū, posã, sestřē, sidē, sidū vodē, ženē*), ali i zatvorenom slogu (*gospodâr, kovãč, lancûn, nogôn, pečēn, pitâr, rukôn, stojîn, ženôn*).

U Jezerima je akut dobro očuvan dok je u govoru Tisnoga u većini slučajeva prešao u dugosilazni i dugouzlazni naglasak. Zato je u ovom govoru u nominativu jednine imenica muškog roda akut na kraju riječi zamijenjen dugosilaznim naglaskom (*gospodâr, krâļ, likâr, tovâr*), u instrumentalu jednine imenica muškog, ženskog i srednjeg roda također je prešao u dugosilazni naglasak bez promjene mjesta (*selôn, vodôn, ženôn*) ili je uz regresivno pomaknut te je prešao u dugouzlazni naglasak (*glāvōn, rúkōn*).

Akut se, u govoru Tisnoga, čuva samo u genitivu jednine imenica poput *zemļa – zemļē*. Iako danas u govoru Tisnoga nema akuta, on je svakako bio prisutan prije, a to pokazuju brojni toponimi (*Bili Blät, Gonik, Püntica, Zasēja*).

Dugouzlazni naglasak najčešći je na početnom slogu dvosložnih i višesložnih riječi (*búđiti, lúka, písmo, rúka, tráva*) i na središnjem slogu višesložnih riječi (*timúniti* 'kormilariti', *udrúćiti* 'pasti u more'). U Jezerima ovaj naglasak odgovara štokavskom „kanovačkom” naglasku, a to se očituje zatvorenom artikulacijom vokala koji se nalaze pod tim naglaskom, posebno vokala *a* (Juraga, 2010: 24).

Sve navedeno u ovom poglavlju zabilježio je i Edo Juraga (2010). On navodi kako u ovim govorima nema kratkouzlaznog naglaska te u svojim istraživanjima isti nije zabilježio ni u jednom primjeru. U analizama provedenima u svrhu pisanja ovoga rada, kratkouzlazni naglasak također nije često zabilježen, to jest zabilježen je u malom broju primjera (*bròdu, oràhnača*). Izvorno, u ovim govorima kratkouzlaznog naglaska nije bilo. U novije se vrijeme možda može čuti povremeno kod nekih govornika, uglavnom mlađih. U riječima u kojima bi inače bio kratkouzlazni, u Jezerima je na sljedećem slogu kratkosilazni naglasak (*kozà, nogà, selò*), dok se u Tisnome čuva staro mjesto naglaska, ali on prelazi u kratkosilazni (*kòza, nòga, sèlo*). U oba je govora zabilježeno i nekoliko primjera u kojima se čuje dvostruki naglasak, odnosno kratkouzlazni na prvom, a kratkosilazni na drugom slogu riječi. To je zabilježeno u sljedećim riječima: *bòjãli, dònija, imãli*.

5. MORFOLOŠKE POSEBNOSTI GOVORA TISNOGA I JEZERA

U morfološkoj analizi govora Tisnoga i Jezera bit će iznijete posebnosti govora vezane za pojedine vrste riječi. Što se tiče imenica, u govoru Tisnoga zabilježene su sljedeće imenice u nominativu jednine:

(T): *ćér, kòkoša, kósa, kòst, màma, màter, màslina, plòča, učiteļica, žèna*.

Iste u nominativu množine glase:

(T): *ćère, kòkoše, kòse, kòsti, màme, màtere, màsline, plòče, učiteļice, žène*.

U Jezerima su zabilježeni sljedeći primjeri:

(J): *kókoša* (ista riječ u množini glasi *kokòš*), *obòtnica, kòza, nevèra*.

Zabilježena je i imenica *đid*. Akuzativ i vokativ jednine imenica srednjeg roda jednaki su nominativu jednine: *sélo, đřvo, jãne*. Juraga (2010: 25) primjećuje da je akuzativ jednine imenica muškog roda za neživo jednak nominativu jednine, a za živo genitivu jednine.

U Tisnome je sibilizacija provedena u svima primjerima: *u Āfrici, bãnci, kñži, sļici, vójsci*. U Jezerima je provedena u svim primjerima osim u jednom – *u vójski*.

Podijeljeni su i primjeri u slučaju gubljenja palatalnih alomorfa, to jest, kod nekih jednosložnih imenica muškoga roda može se čuti *-em (-en)*, a kod nekih *-om (-on)*:

(T): *kóncen, mīšen, múžen, nóžen, jéžon, ključon*

(J): *klúčen, mūžen, dicôn, jéžon, mišôn, nóžon, pasôn.*

Zabilježena je uglavnom duga množina:

(J, T): *vùkovi, kràļevi, gràdovi, mīševi, vràgovi, sīnovi, ključevi.*

Razlika je uočena samo kod riječi N jd. *brk* koja se u akuzativu množine u govoru Tisnoga realizira kao *břke*, a u govoru Jezera kao *břkovi*.

U govoru su prisutne i imenice koje se javljaju samo u množini (pluralia tantum):

(J, T): *mudānte, grābļe, škāre, očāle, skāle.*

U Tisnome je u genitivu množine imenica ženskog, ali i muškog roda gotovo redovito prisutan nulti morfem: *u kúci nēma... čāš, kokôš, kôz, krāv, nõvac, ovác, pijātov, prásac.* Zabilježeni su i primjeri: *kónā, nõževa, sestārā*, odnosno primjeri u kojima nema nultog morfema, već je prisutan nastavak *-a*. Edo Juraga (2010: 24) navodi kako je u genitivu množine imenica srednjega roda zabilježen nastavak *-ov (postòlov, sělov)*.

U Jezerima je isto kao i u Tisnome, odnosno u genitivu množine ženskoga roda sačuvan nulti nastavak: *divõjak, gòdin, Jezēr, ovác, rûk, žēn* dok je u nekim primjerima ipak prisutan nastavak *-a: kózā, krávā*. Imenice muškog i srednjeg roda u genitivu jednine imaju nastavak *-a: bròda, mòmkā, pòsla, strāha, svītla, tovāra, vrāga.*

Nastavci u dativu, lokativu i instrumentalu množine izjednačeni su, odnosno imenice muškoga i srednjega roda u navedenim padežima imaju nastavak *-ima*, a imenice ženskoga roda nastavak *-ama*. U Tisnome su zabilježeni sljedeći primjeri:

(T): *gràdovima, iglāma, kùcama, mōrima, pòļima, selīma, ženāma.*

U Jezerima su zabilježeni primjeri:

(J): *břdima, gràdovima, nõvcima, pòļima, selīma, tovārima.*

U Jezerima se javljaju i dva primjera koja „odskachu” od ostalih, a u kojima se javlja navezak *-n/-r: kùcāman i kúnamar.*

Instrumental se jednine, pak, realizira kao *-on*. U Tisnome¹² su prisutni primjeri:

(T): *bràton, mazgôn, tovàron, vodôn, ženôn.*

U Jezerima je zabilježeno:

(J): *bràton, dicôn, divõjkôn, nogôn, rúkôn, sestrôn, ženôn.*

U svim primjerima u instrumentalu jednine prisutan je adrijatizam.¹³

¹² Iznimka je riječ *kraj* koja glasi *krājen*.

¹³ O navedenoj je promjeni bilo riječi u poglavlju o fonologiji.

Što se tiče zamjenica, u oba govora osobna zamjenica prvog lica uvijek glasi *jâ*. U govoru Jezerana zabilježen je genitiv te zamjenice – *mèn*. Instrumental jednine u oba govora glasi *mènon*: *ôn je dõša s mènon*.

U govoru Tisnoga zabilježene su sljedeće zamjenice:

(T): *môj (àuto)*, *môje (čãše)*, *môga (brãta)*, *tvôj (otãc)*, *tvôga (gõsta)*.

Od neodređenih zamjenica spominju se samo neke:

(J, T): *nëko*, *nëšto*, *nïšta*, *svãšta*

U Jezerima su u dativu jednine ženskoga roda prisutni oblici *jòn* umjesto *joj (jòn mãti)* i *nôn* umjesto *noj (u nôn pêt kili, nôn krčili)*. Također su prisutni oblici *mõj (dân)*, *mõga (mũža)*, *mõmu (põlu)*, *našëmu (põlu)*. Što se tiče pokaznih zamjenica u Jezerima, prisutni su oblici *oní (stól)* i *onõga (čovika)*. Zabilježeni su oblici i *ovâj* i *oví (dân, vrâg, momãk)*, ali i *uvã* umjesto *ovõ (dõba)*, kao i zamjenica *svaçigõva*. Upitno-odnosne zamjenice koje su zabilježene u govoru Jezerana, jesu: *čigõva*, *kãkvi*, *kô*, *štã*, a od neodređenih zamjenica zabilježene su: *nëko*, *nïšta*, *svãšta*.

U govoru Tisnoga, kako navodi Juraga (2010: 27), /d/ se jotiralo s /j/ iz komparativnog nastavka te je ostalo /ž/. To se vidi iz sljedećih primjera zabilježenih iz razgovora s ispitanicima: (J, T): *lúd – lüžĩ*, *mlád – mlãžĩ*, *slãdak – slãžĩ*. Isto je i s primjerima koji završavaju na /k/ i /g/, a koji daju /š/ i /ž/: *vìsok – vïštĩ*, *drãg – drãžĩ*. U pridjevima su prisutna sva tri komparativna nastavka: *-iji (bogãt – bõgatiji, stãr – stãriji)*, *-ji (břz – břzji > břžĩ)*, *-ši (líp – lipšĩ)*.

Zabilježeni su i sljedeći primjeri u instrumentalu jednine: *çñnõn*, *debëlõn*, *lípõn*, *mãsnõn*, *plãvõn*, *siromãšnõn*, *žõtõn*.

Dativ jednine često je izjednačen s lokativom jednine:

(J, T): *glãdnomu*, *dobrõmu*, *lípomu*, *pónosnomu*, *stãromu*.

Pridjevi u dativu množine muškog i ženskog roda ima nastavak *-ima*:

(J, T): *dõbrima*, *glúpima*, *lípima*, *rũžnima*, *smĩšnima*.

U Jezerima je od pridjeva *pokvaren* zabilježen oblik *pokvareničina*.

U razgovoru s ispitanicima zabilježeni su sljedeći brojevi:

(J, T): *četĩri*, *četnãest*, *dëset*, *dëvet*, *dvã*, *dvanãest*, *jedanãest*, *õsan*, *pêt*, *sëdan*, *šëst*.

Broj jedan izgovara se s drukčijim naglaskom u Tisnome, nego što je to u Jezerima. Naime, Tišnjani će reći *jedân* dok će Jezerani reći *jedãn*.

Edo Juraga (2010: 29) zabilježio je da se u ovim govorima koriste brojne imenice: *čëtvero/čëtvero*, *dvõje*, *pëtero*, *šëstero*, *trõje*.

Kod glagola infinitivni oblici imaju nastavke *-ti* i *-ći* i gotovo uvijek se izgovaraju tako, to jest ne gubi se *i* s kraja riječi. Zabilježeni su sljedeći primjeri:

(T): *balàti, čùditi, d̀ignuti, govòriti, màknuti, m̀sliti, p̀ivati, plésati, ráditi, tàknuti, žíviti.*

(J): *pěći, p̀ivati, plésati, pob̀igniti, poslùšati, pràtiti, rěći, srěsti, stàti, ubòsti, uzěsti, zabávlati.*

U razgovoru s ispitanicima zamijećeno je kako je kod svih infinitivnih oblika u Jezerima upotrebljavan infiks *-ni* umjesto infiksa *-nu* dok u Tisnome nije tako. To se može vidjeti i iz gore navedenih primjera.¹⁴ Iako govornici koriste infinitivne oblike s nastavkom *-ći*, ipak se složenice glagola *íci* u infinitivu govore s *-ti*. Tako se u njihovu govoru može čuti: *dòjti* i *íjti, íti*.

Aorist, imperfekt, pluskvamperfekt i futur drugi nisu zabilježeni u govoru.

U prvom licu jednine prezenta kod nekih je glagola prisutan adrijatizam.

(J): *kàžēn* (ali i *kāen*), *nísān, rādīn, ìden* (ali i *ìžen*), *zovēn, bojīn, trázīn, mòlīn*

(T): *rādīn, vòzīn, vòlīn, žívīn, govòrīn.*

Treće lice množine prezenta završava na *-u*:

(J, T): *govòrū, rádū*

(J): *govòrū, krádū* (ali i *krédū*), *nòsū, v̀dū*

(T): *vòlū, vòzū, žívū.*

Perfekt je također prisutan u ovim govorima, a tvori se od nenaglašenog prezenta pomoćnog glagola *biti* i glagolskog pridjeva radnog. Zabilježeni su primjeri:

(J): *jâ san ubòla, jâ san v̀dla, m̀ smo imàli, òn je dònija, òn je izvàdija, òn je rádija, òna je kopàla*

(T): *jâ san m̀slija, jâ san vol̀ila/vol̀ija, m̀ smo plésali, òn je b̀ija, t̀ si rádija, v̀ ste govoriłi.*

Primjeri zabilježeni za futur prvi su: *òćeš p̀ivati, òćeš plésati, òćeš p̀ojti, òćeš vod̀iti*. U Jezerima je za futur prvi zabilježen zanimljiv primjer. Umjesto glagola *pobjeći* upotrijebljen je oblik *pob̀ignuti* (*m̀ ćemo pob̀igniti*).

U Jezerima je zabilježen imperativ glagola *doći – d̀jdi*.

Od nepromjenjivih se riječi iznosi nekoliko priloga zabilježenih u razgovoru s ispitanicima:

(J, T): *dòli, gòri, nàzad, pr̀je, ràdo, vòde*

(J): *d̀i, kràj, kùda, ǹkidan, pòslin, tòte, ùvik, vèć, vol̀iko*

(T): *kràj, òdavde, òtamo, posl̀ije/pòsli.*

¹⁴ O navedenoj je pojavi bilo riječi i u poglavlju o fonologiji.

6. LEKSIČKE POSEBNOSTI GOVORA

Iako u ovom radu nije napravljena potpuna leksička analiza ovih govora, jer ista iziskuje puno više vremena i ispitanika, izdvojeni su neki leksemi¹⁵ koje su ispitanici najčešće spominjali te koji se čuju u snimkama slobodnog govora. Također, u razgovoru s ispitanicima zabilježene su:

- a) praslavenske riječi: (J, T): *rič, trenútak, znôj*
- b) turcizmi: (J, T): *alât, bója (ali i pitûra), bûdala, kutîja, sapûn*, (T): *tórba* (J): *bôrša*
- c) hungarizmi: (J, T): *cikla, pûška, roštîl, sôba, šôgor*, (T): *gâzda, lôpov*, (J): *gospâr, lûpež*
- d) germanizmi: (J, T): *âuspuh, bína, kûfer, rikvêrc, špâjza*
- e) romanizmi: (J, T): *bánka, briškula, kvartêt, lemôzina, mudânte, soprân, šugamân, takujîn.*

6.1. Leksik Tisnoga

balàti, inf. – plesati

čakulàti, inf. – pričati

**žinžûa*, ž. r. – različit nakit

izîsti, inf. – pojesti

prâjac, m. r. – prasac

spîza, ž. r. – jelo

škafetîn, m. r. – ladica

terîna, ž. r. – porculanska zdjela

užàti, inf. – običavati

užgàti, inf. – upaliti

6.2. Leksik Jezera

**báriti*, inf. – udvarati se

**kartî*, ž. r. – košara

kašèta, ž. r. – kutije

¹⁵ Primjeri koji su označeni s * zabilježeni su samo u tom govoru dok se ostali mogu čuti u oba govora, ali su, s obzirom na to da su u snimkama snimljenima na terenu zabilježeni kod određenog ispitanika, svrstani pod leksik tog mjesta.

màti/mäter, ž. r. – majka

nevêra, ž. r. – oluja

smrîška, ž. r. – smrika

somàra, ž. r. – samar

sturîč, m. r. – drveni predmet na kojem su se sušile smokve

škapulàti, inf. – spasiti se

tôte, pril. – ovdje

travêša/travêsla, ž. r. – traverša

7. ŠTOKAVSKO U GOVORU TISNOGA I JEZERA

Iako govori Tisnoga i Jezera načelno pripadaju čakavskom narječju, točnije južnočakavskom ikavskom dijalektu, nakon provedene analize očito je da je u njima prisutna i nekolicina značajki štokavskoga narječja. Razlog tome prvenstveno je neposredan kontakt Tisnoga i Jezera s ostalim mjestima poput Šibenika i Zadra. Doseljavanje novih stanovnika u mjesta te izmjena stanovništva također je zaslužna (možda i kriva?) za ispreplitanje štokavskih i čakavskih značajki u ovim govorima. Iva Lukežić (2012: 153) piše o migracijama i stvaranjima novih kontakata kao onima zaslužnima za primanje raznih osobina štokavskih ikavskih govora u izvorno čakavske govore. Jezera se, kao mjesto koje broji manje stanovnika od Tisnoga, bolje opiru štokavskom utjecaju, to jest u tom se mjestu zadržava više čakavskih značajki nego što je to slučaj s drugim mjestom.

Iako je zamjenica *čà* jedna od glavnih značajki čakavskog narječja, ista ipak nije prisutna kod svih govornika ovih dvaju govora, a osobito onih iz Tisnoga. Naime, kod gotovo svih ispitanika iz Tisnoga zabilježeno je *štà* umjesto *čà*. Oblik *čà* zabilježen je samo jednom i to kod najstarije ispitanice što može upućivati na to da su mlađi govornici pali pod utjecaj štokavskog narječja zbog veće izloženosti raznim okolnostima. Naime, mlađe generacije stanovništva u ovim mjestima imale su više prilika za školovanje i putovanja. To za sobom vuče veću načitanost, kao i češće kontakte s drugim ljudima što može biti jedan od razloga za unošenje štokavskih značajki u čakavsko narječje.

Nadalje, treba spomenuti refleks praslavenskih skupina **dj* i **d* koji u nekim primjerima daju /*ǰ*/, a u nekima /*j*/ . Kada se realiziraju kao /*j*/, premda ne nužno uvijek, smatraju se čakavskom značajkom te je ta realizacija prisutna znatno manje nego **dj/d > ǰ*. Zabilježeni su

primjeri poput *ròžāk*, *sùže*, *mlàžī*, *žéž*, a od onih s realizacijom /j/ zabilježen je samo jedan primjer – *tujī*. Tu se opet može vidjeti popriličan prodor štokavskog narječja u ove govore koji su izvorno čakavski.

Dodir ovih dvaju sustava može se vidjeti i u primjerima refleksa prednjeg nazala */ɛ/. Realizacija istog kao /a/ tipična je karakteristika čakavskoga narječja. U provedenoj analizi nije zabilježen nijedan primjer u kojem se prednji nazal realizira kao /a/, ali Edo Juraga (2010) bilježi to u primjeru riječi **jɛzik > jazik*. U svim ostalim primjerima zabilježenima u ovoj analizi */ɛ/ > /e/ bez obzira na poziciju u kojoj se nalazi (*jet̚va < *jɛtry*, *žédan < *žéd̚n̚d*, *počēti < *počēti*). Također, uz skupinu /čr/ prisutna je i skupina /cr/ što se može smatrati obilježjem štokavskog narječja. Ta prisutnost obaju realizacija rezultat je ispreplitanja dvaju sustava – čakavskog i štokavskog.

Josip Lisac (2004: 247) kaže: „Pod štokavskim ée utjecajem biti i nestabilnosti *h* (npr. *oču*), jer pravi čakavci dobro čuvaju fonem *h*”.

Osvrnuvši se na poglavlje o prozodijskom sustavu govora Tisnoga i Jezera, također se može uočiti utjecaj štokavskog narječja na ove izvorno čakavske govore.

„Svakako je murterska akcentuacija čakavska, ali se osim tri stara naglaska – (četiri, nèbo), ^ (dân, posâ), ~ (divõjka, osũđen, jã...) javlja i ´; osobito su dobro zastupljeni primjeri tzv. kanovačkog akcenta: sélo, nóga, kóza itd. Naravno tu je riječ o (novo)štokavskom utjecaju” (Lisac, 2004: 246).

8. ZAKLJUČAK

U ovom je radu prikazana analiza govora dvaju mjesta na otoku Murteru – Tisnoga i Jezera. Uz pomoć ispitanika napravljena je fonološka, morfološka i leksička analiza govora. Promotivši detaljnije sve zabilježene karakteristike govora, jasno je kako je riječ o izvorno čakavskom govoru koji je zadnjih godina pao pod utjecaj štokavskog narječja. Za nekoga tko se ne bavi dijalektologijom i dijalektološkim istraživanjima, prisutnost štokavskih karakteristika u ovim govorima možda je novitet, a cilj ovoga rada bio je prikazati upravo to – prisutnost štokavskoga u čakavskome narječju.

U fonologiji su, osim ikavskog refleksa jata koje je jedno od glavnih obilježja ovih govora, ali i čakavskog narječja uopće, zanimljivi prijelazi *ra > re* (*rēsti, krēsti*), asimilacije samoglasnika, samoglasno /l/ i praslavensko */q/ koje daju /u/, izostanak fonema /x/ te gotovo stalna prisutnost fonema /f/. Zamijećen je i adrijatizam (*âuton, vodôn, glëdân, plâčën...*) što i nije čudno s obzirom na to da se isti javlja u skoro svima čakavskim govorima. Često je i slabljenje šumnika (*măška, prëstava...*). Prozodijski sustav većim je svojim dijelom čakavski, odnosno broji tri stara naglasaka (kratkosilazni, dugosilazni i akut) i jedan novi (dugouzlazni) naglasak. Ono što je specifično za ove govore jest naglašavanje posljednjeg sloga u riječi, a to se posebno istaklo kod ispitanika iz Jezera.

U morfologiji je zanimljivo što su nastavci *-em (-en)* i *-om (-on)* jednako zastupljeni, odnosno upotrebljavani (*mîšen, jêžon*). Iako ima nekoliko iznimaka, ipak je zabilježena uglavnom duga množina. Jedna od važnijih značajki ovih govora jest nulti nastavak u genitivu množine ženskog i muškog roda (*krâv, kôz, nõvac...*). Kod glagola u Jezerima zanimljiva je uporaba infiksa *-ni* umjesto *-nu*. U oba govora treće lice množine prezenta završava na *-u*.

Razni autori poput samog Ede Jurage, na kojeg se u ovom radu najviše referiralo ili Ive Lukežić, navode u svojim knjigama kako se u novije vrijeme u čakavskim narječjima sve više uočavaju karakteristike štokavskog narječja. Joško Božanić (2011: 156), govoreći o govorima četiriju mjesta na otoku Murteru, u svom članku navodi sljedeće: „Ovi govori danas imaju mnoge štokavske osobine, ali oni jesu izvorni čakavski govori koji i sa svim svojim štokavskim obilježjima zadržavaju svoj prepoznatljiv čakavski identitet”. Dakle, osvrnemo li se na analizu provedenu u ovom radu, možemo se složiti s navedenim: govori Tisnoga i Jezera jesu izvorno čakavski govori iako imaju i neke karakteristike štokavskog narječja.

SAŽETAK

Čakavsko i štokavsko u govoru Jezera i Tisnoga na otoku Murteru

U ovom radu napravljena je usporedna analiza dvaju govora južnočakavskog dijalekta, Tisnoga i Jezera na otoku Murteru, odnosno prikazane su, kako čakavske, tako i štokavske jezične posebnosti tih govora. Iznesene su fonološke, morfološke i leksičke značajke obaju govora, pri čemu se koristila knjiga Ede Jurage – *Rječnik govora otoka Murtera* (2010). U prvom dijelu rada opisano je samo narječje te mjesta o kojima je riječ. Nadalje je provedena analiza već spomenutih govora iz transkribiranih tekstova koji su snimljeni na terenu.

Ključne riječi: dijalektologija, čakavsko narječje, štokavsko narječje, Tisno, Jezera, usporedba, dijalektološka analiza

SUMMARY

Chakavian and Shtokavian in dialect of Tisno and Jezera on Murter

This paper presents a comparative analysis of two speeches of Tisno and Jezera on the island of Murter. Presented are chakavian and shtokavian linguistic characteristics of both speeches. Phonological, morphological and lexical features of both speeches were presented, and during the process Edo Juraga's book *Rječnik govora otoka Murtera* (2010) was consulted. The first section of the paper is dedicated to description of the dialect and the chosen places. The analysis was done in further sections using transcribed texts which were recorded on field.

Key words: dialectology, Chakavian dialect, Shtokavian dialect, Tisno, Jezera, comparison, dialectological analysis

9. LITERATURA

Furčić, I. (1980). *Narodno stvaralaštvo šibenskog područja i šibensko otočje*. Muzej grada Šibenika, Šibenik.

Juraga, E. (2010). *Rječnik govora otoka Murtera*. Murter – Šibenik: Ogranak Matice hrvatske Murter; Županijski muzej Šibenik.

Lisac, J. (2004). Mjesto murterskoga govora u čakavskom narječju, *Murterski godišnjak*, 2, 245–251, Ogranak Matice hrvatske Murter.

Lisac, J. (2009). *Hrvatska dijalektologija*, 2. *Čakavsko narječje: Golden marketing – Tehnička knjiga*, Zagreb.

Lukežić, I. (2012). *Zajednička povijest hrvatskih narječja*, 1. *Fonologija*, Hrvatska sveučilišna naklada, Filozofski fakultet u Rijeci, Katedra Čakavskoga sabora Grobnišćine, Zagreb.

Internetski izvori:

Božanić, J. (2011). *Otok Murter dobio rječnik svojih govora* (Edo Juraga – Rječnik murterskog govora), *Čakavska rič*, 39, 1 – 2, 2011. <https://hrcak.srce.hr/74943>.

Službena stranica Općine Tisno, posjećena 5. 8. 2021. <http://www.tisno.hr/stranice/opcina-tisno/60.html>

10. PRILOZI

10.1. Ogledi govora Tisnoga

Já kãd sãn bíla mláda, u mòje gòdine, svì smo se skùpa drúzili, imàla sam pùno prijateljč i mí smo jedãn drügõn pomágali i brãli skùpa i skùpa svãki dãn bíli i smijãli se, užívali u pòslu i čupãti mäsline nísi mòga bẽz skãla. Četnãest skalñn smo se mí peñãli do vřha da bi pòbrali mäsline. Nì jèdna mäslina nìje mògla ostãti, mí smo do jèdnu bÁCili dõli. I svè rùčno. I bíli smo zãdovoljni i srìtni, nísimo imãli stãv bõgatoga za ìsti nì za pìti, nego smo bÁCali ìspri sebe krùh. Krùva, smòkav i mäsline. Svè bi se s otñn nagucãli i kväsnu píli. I bíli smo srìtni svì, u písmi smo cíli dãn bíli i smíhu, a sãd vřše táko nìje. Vrimèna su se promínila.

M. Č.

Sãmo Tisno ìma mežunãrodnu třku tovãrov. Ìmamo mežunãrodnu zatõ jèr svùgdi jãšũ domãcì, kòd nãš jãšũ strãnci. Znãci, svãki tovãr ìma svõju držãvu i ònda se turìsti u sèlu náđu, Belgijãni, Nijémci, Austrijãnci, Austrãlci, kòlko gòd nãcija rãzličitih nážeš u sèlu i svãki od níh dõbije žokèa domãcega. Znãci, òdi přvi pút vìde tovãra, òbìčno su to grãdskì òdi, strãnci, přvi pút vìde tovãra, trébaju sèsti na tovãra, trébaju jãhat na tovãru i třkat se. Mòš mìslit kojì je tõ òsječaj òdima. Mìslim, svì se poubìjaju, tovãri su ðivìli, fála bõgu nè slùšaju nìkoga, táko dà večìna strãnaca dožívi přvi šòk dõk sèdneš na tovãra, al na krãju bũde sũper dõživìaj zatõ štã to nèma nìko, to ìma sãmo Tisno.

M. P.

Sìcan se kãko smò svãke gòdine užãli dõjti u Tisno u vrìme od Božìca i ònda bi se na stól stãvilo od svãke spíze po mãlo, iz škafetìna bi izvãdili ùkrãsnè svíce kòje bi užgãli i ònda čakulãli cílu nóc. Mì ðica bi ùvik glèdali u terìnu pùnu fritula i jèdva bi ìh čekãli izìsti na Božìc, a pòsli obìda na Božìc bi ìšli na Rudìnu di bi pìvali, balãli dõk gòd se ne bi smřklo.

J. Ž. C.

10.2. Ogledi govora Jezera

Bíla sãn u bròdu i ònda sãn vìdla obòtnicu i já zovèn: „dìde, dìde, dõjdi, èvo obòtnica”, a òn je dònìja òsti, àli nè vìdi obòtnicu. Já kãen dìde dáj mèni òsti pã ću je já ubòsti. I ònda san já

ubòla, dđid je izvädija i bilo je u nòn pět kili, tàčno kòlko sàm já imàla godĭn, toliko je bìlo i u obòtnici.

D. T.

A ònda smo na Kolèdišću ĭsto igràli kòlo, svè bilo ono Božĭci, kòlo ĭgramo, pĭvamo, vesélimo se, a ònda je jedàn dòša kòd mène i óce ĭgrat s mènòn, ājde nèk ĭgra, štà mèn brĭge. A drùgi je vĭdija dà je ovāj dòša, oni se dvā potĭkli ràdi mène. Ònda san igràla u folklòru i ĭšli smo u Bètinu, bĭja je folklòr, a já san vèc imàla mòga, štà je muž bĭja, bĭja mi je dècko, òn je bĭja u vójski. I sād, a mòja prijateljĭca, ova nājboļa òna nĭje smĭla ĭti jèr jòn māti nĭje dozvolĭla. I ònda jòš svāšta izgovorĭla, isovàla nās, sve ste pokvarenĭcine, kè tàmo ĭžu, tàmo ĭžu sàmo zlòčeste i svāšta, a ājde ništa já. Nàravno, dòšla san já, isplésali smo, ispĭvali smo i pòsli je plès, pòsli togā, a já kòlko san glúpa bìla zatò štà je òna rèkla, já san kād san završĭla ĭšla dòli u xòdnik i nĭti san plésala i dòša je jedàn Tišĭnìn kòd mène. E òn mène bāri, bāri, a já òdi cā, òn dà ce me odvèsti, dà ĭdemo pjèške já i òn dà ce me do Jezèr dovèsti. Nécu já ĭjti, nécu já ĭjti, já san čekala tóte dòk je plès, do pô nòca, já san tóte dòli u xòdniku, kako san bìla glúpa, nĭsan se znàla zabávĭati, glùpasta.

C. P.

10.3. Slike

Slika 1 Položaj Tisnoga i Jezera u odnosu na Murter i Betinu	4
Slika 2 Položaj Tisnoga i Jezera na otoku Murteru	5
Slika 3 Most u Tisnome (otok-kopno)	5

10.4. Tablice

Tablica 1 Inventar suglasničkih jedinica u govoru Tisnoga i Jezera - šumnici.....	7
Tablica 2 Inventar suglasničkih jedinica u govoru Tisnoga i Jezera - sonanti.....	7

Obrazac A.Č.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Lucija Batinović, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišnog/e prvostupnika/ce Hrv. jezika i književnosti i Filozofije, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 23. 9. 2021.

Potpis Batinović Lucija

OBRAZAC I.P.

IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOG / DIPLOMSKOG RADA U DIGITALNI
REPOZITORIJ FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU

STUDENT/ICA	Lucija Batinović
NASLOV RADA	Čekausko i štokavsko u govoru Jotera i Tisnoga na otoku Murteru
VRSTA RADA	Završni rad
ZNANSTVENO PODRUČJE	humanističke znanosti
ZNANSTVENO POLJE	filologija
MENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	dr. sc. Marijana Tomelić Ćurlin, izv. prof.
KOMENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	/
ČLANOVI POVJERENSTVA (ime, prezime, zvanje)	1. dr. sc. Marijana Tomelić Ćurlin, izv. prof. 2. dr. sc. Tanja Brešan Ančić, doc. 3. dr. sc. Josip Lasić, v. lektor

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/ica predanog završnog diplomskog rada (zaokružiti odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude (zaokružiti odgovarajuće):

- a.) u otvorenom pristupu
- b.) rad dostupan studentima i djelatnicima Filozofskog fakulteta u Splitu
- c.) rad dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6/12/24 mjeseci (zaokružiti odgovarajući broj mjeseci)

U slučaju potrebe dodatnog ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

Split, 23. 9. 2021.
mjesto, datum

Batinović Lucija
potpis studenta/ice